

Ανωνυμοποιημένο κείμενο

Μετάφραση

C-776/19 - 1

Υπόθεση C-776/19

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

22 Οκτωβρίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunal de grande instance de Paris (πρωτοδικείο Παρισιού, Γαλλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

1η Οκτωβρίου 2019

Ενάγοντες:

VB

WA

Εναγόμενη:

BNP Paribas Personal Finance SA

**TRIBUNAL
DE GRANDE
INSTANCE
DE PARIS**

[παραλειπόμενα]

ΠΑΡΕΜΠΙΠΤΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ

Τρίτη, 1η Οκτωβρίου 2019

[παραλειπόμενα]

ΕΝΑΓΟΝΤΕΣ

VB

[παραλειπόμενα] ΠΑΡΙΣΙ

WA

[παραλειπόμενα] ΠΑΡΙΣΙ

[παραλειπόμενα]

ΕΝΑΓΟΜΕΝΗ

S.A. BNP PARIBAS PERSONAL FINANCE

[παραλειπόμενα] ΠΑΡΙΣΙ

[παραλειπόμενα] [σελ. 2 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα]

ΠΑΡΕΜΠΗΠΤΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ

[παραλειπόμενα]

Βάσει προσφοράς υποβληθείσας στις 19 Ιουνίου 2009, της οποίας η αποδοχή δεν αμφισβητείται, οι VB και WA συνήψαν με την εταιρία BNP Paribas Personal Finance σύμβαση στεγαστικού δανείου ύψους 425.525,61 ελβετικών φράγκων, καλούμενη «Helvet Immo», αρχικής διάρκειας 25 ετών, με σκοπό την αγορά διαμερίσματος προς εκμίσθωση.

Στη σύμβαση [παραλειπόμενα] προβλέπεται ότι το δάνειο χρηματοδοτείται από πίστωση που έλαβε σε ελβετικά φράγκα ο πιστωτικός φορέας από τις διεθνείς αγορές, η οποία «σας παρέχει τη δυνατότητα να επωφεληθείτε από το επιτόκιο που καθορίζεται σύμφωνα με τους όρους της παρούσας». Η σύμβαση προβλέπει, περαιτέρω, ότι η εξυπηρέτηση του δανείου θα γίνεται τόσο σε ελβετικά φράγκα (λογιστικό νόμισμα) όσο και σε ευρώ (νόμισμα πληρωμής), με τη δημιουργία δύο εσωτερικών λογαριασμών, του πρώτου σε ευρώ και του δεύτερου σε ελβετικά φράγκα. Όσον αφορά τις «πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος», στη σύμβαση επισημαίνεται [παραλειπόμενα] ότι «δεδομένου ότι δεν πρόκειται για πράξη διεθνούς χρηματοδότησης, οι καταβολές στο πλαίσιο της εν λόγω δανειακής σύμβασης πραγματοποιούνται μόνο σε ευρώ με σκοπό την αποπληρωμή σε ελβετικά φράγκα». [παραλειπόμενα] Διευκρινίζεται επίσης ότι το ύψος του δανείου, περιλαμβανομένων των εξόδων μετατροπής συναλλάγματος, καθορίστηκε βάσει της ισοτιμίας 1 ευρώ προς 1,5096 ελβετικά φράγκα. Η σύμβαση απαριθμεί τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος οι οποίες πρέπει να διενεργηθούν, περιλαμβανομένης, σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων του οφειλέτη, της δυνατότητας του πιστωτικού φορέα να αντικαταστήσει μονομερώς το ελβετικό φράγκα με το ευρώ [παραλειπόμενα], και καθορίζει το ποσό των εξόδων μετατροπής συναλλάγματος σε 1,50% επί κάθε πράξης μετατροπής. [σελ. 3 του πρωτοτύπου]

Το αρχικό ποσό της δόσης εξόφλησης, για τους πρώτους 34 μήνες, ανέρχεται σε 1.033,91 ευρώ, ενώ για τους επόμενους 266 μήνες σε 1.695,49 ευρώ – δεδομένου ότι η αποπληρωμή αποτελεί συνάρτηση της εξέλιξης της ισοτιμίας ευρώ/ελβετικού φράγκου, στη δε σύμβαση επισημαίνεται ότι αν η πράξη μετατροπής συναλλάγματος συνεπάγεται ποσό μικρότερο από τη δόση σε ελβετικά φράγκα, η αποπληρωμή «επιβραδύνεται», και το τυχόν μέρος του ανεξόφλητου κεφαλαίου προστίθεται στο υπόλοιπο του δανείου ενώ, στην αντίθετη περίπτωση, η αποπληρωμή του δανείου καθίσταται ταχύτερη. Αν το ύψος των δόσεων δεν επιτρέπει την πλήρη εξόφληση του υπολοίπου εντός της αρχικής διάρκειας του δανείου προσαυξημένης κατά πέντε έτη, οι δόσεις αυξάνονται ώστε να επιτευχθεί η εξόφληση αυτή, μέχρι του ορίου του δείκτη τιμών καταναλωτή INSEE για τα πέντε προηγούμενα έτη. Σε περίπτωση που, στο τέλος του πέμπτου έτους παράτασης της διάρκειας, υπάρχει ανεξόφλητο υπόλοιπο, οι αναπροσαρμοσμένες δόσεις εξακολουθούν να καταβάλλονται μέχρι την πλήρη εξόφληση.

Το επιτόκιο, αρχικού ύψους 4,1%, αναπροσαρμόζεται κάθε πέντε έτη, βάσει συντελεστή [παραλειπόμενα] εν μέρει σταθερού κατά 2,25 και εν μέρει ίσου προς τον μηνιαίο μέσο όρο του πενταετούς επιτοκίου ανταλλαγής ελβετικών φράγκων (SWAP) του προηγούμενου ημερολογιακού μήνα.

Η σύμβαση προβλέπει τη δυνατότητα του δανειολήπτη να επιλέξει, στο πλαίσιο της ανά πενταετία αναπροσαρμογής του επιτοκίου, λογιστικό νόμισμα σε ευρώ, επιλέγοντας είτε σταθερό επιτόκιο σε ευρώ, με βάση το μηνιαίο μέσο επιτόκιο των μακροπρόθεσμων ομολόγων του Δημοσίου, προσαυξημένο κατά 2,35%, ή 2,55% ή ακόμα και 2,65% ανάλογα με τη διάρκεια της εναπομείνουσας περιόδου αποπληρωμής, είτε κυμαινόμενο επιτόκιο σε ευρώ, το οποίο υπολογίζεται βάσει σταθερής συνιστώσας (2,35%) και του μηνιαίου μέσου όρου του διατραπεζικού επιτοκίου Euribor.

Στη σύμβαση επισυνάπτονται δύο πίνακες προσομοίωσης, εκ των οποίων ο ένας αφορά τις συνέπειες της αύξησης ή της μείωσης του επιτοκίου κατά 2 μονάδες από την ημερομηνία καταβολής της 61ης δόσης εξόφλησης στο ποσό που καταβάλλεται, στη διάρκεια, και στο συνολικό κόστος του δανείου, και ο δεύτερος, που φέρει τον τίτλο «πληροφορίες σχετικά με τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος οι οποίες θα διενεργηθούν στο πλαίσιο διαχείρισης του δανείου σας», παρουσιάζει τις μεταβολές των εν λόγω στοιχείων σε περίπτωση ανατίμησης του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου (1 ευρώ προς 1,5896 ελβετικά φράγκα) και υποτίμησης του ευρώ (1 ευρώ προς 1,4296 ελβετικά φράγκα).

Κατόπιν προκαταρκτικής εξέτασης (ποινικής έρευνας που ανατέθηκε σε ανακριτή), η εταιρία BNPPF παραπέμφθηκε, στις 29 Αυγούστου 2017, ενώπιον του tribunal correctionnel (πλημμελειοδικείου) λόγω παραπλανητικής εμπορικής πρακτικής.

Με δικόγραφο που επιδόθηκε από δικαστικό επιμελητή στις 22 Φεβρουαρίου 2018, οι VB και WA άσκησαν αγωγή κατά της εταιρίας BNP Paribas ενώπιον του παρόντος δικαστηρίου (πρωτοδικείου Παρισιού) προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών που συνιστούν τον χρηματοδοτικό μηχανισμό της δανειακής σύμβασης.

Με διάταξη της 23ης Ιανουαρίου 2019, ο επιληφθείς της προδικασίας δικαστής [παραλειπόμενα] διέταξε την αναστολή της διαδικασίας έως την οριστική περάτωση της ποινικής διαδικασίας.

Αποφαινόμενος επί αίτησης αναστολής της διαδικασίας έως ότου εκδοθεί σειρά αποφάσεων του Cour de cassation (Ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου), ο επιληφθείς της προδικασίας δικαστής εξέτασε το ενδεχόμενο υποβολής στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προδικαστικών ερωτημάτων. **[σελ. 4 του πρωτοτύπου]**

Με τις τελευταίες προτάσεις τους, οι οποίες επιδόθηκαν [παραλειπόμενα] στις 20 Μαΐου 2019, οι VB και WA ζητούν από το πρωτοδικείο να [υποβάλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 267 ΣΛΕΕ].

[παραλειπόμενα] **[σελ. 5 του πρωτοτύπου]** [παραλειπόμενα] **[σελ. 6 του πρωτοτύπου]** [παραλειπόμενα] [προδικαστικά ερωτήματα που υπέδειξαν οι ενάγοντες της κύριας δίκης]

Με τις τελευταίες προτάσεις της, οι οποίες επιδόθηκαν [παραλειπόμενα] στις 20 Μαΐου 2019, η εταιρία BNPPF ζητεί από το πρωτοδικείο [παραλειπόμενα] τα εξής:

- Να κρίνει ότι παρέλκει η υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης·
- Συνεπώς, να απορρίψει το αίτημα των VB και WA να υποβληθεί αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης·

[παραλειπόμενα] **[σελ. 7 του πρωτοτύπου]** [παραλειπόμενα]

ΣΚΕΠΤΙΚΟ:

[παραλειπόμενα] [εκτιμήσεις σχετικά με τη διαδικασία ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου]

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

A. Εφαρμοστές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου - Γενικά

Όσον αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ της 5ης Απριλίου 1993, η οποία μεταφέρθηκε στο γαλλικό δίκαιο κατά την ημερομηνία σύναψης της εν λόγω σύμβασης με το άρθρο L.132-1 του code de la consommation (κώδικα προστασίας του καταναλωτή), η αρχή της αποτελεσματικής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου επιτάσσει ο δικαστής να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας [ΔΕΕ, *Pannon*, 4 Ιουνίου 2009, υπόθεση C-243/08], τούτο δε αποτελεί ιδιαίτερη έκφανση ευρύτερης αρχής της προστασίας του καταναλωτή στο κοινοτικό δίκαιο [ΔΕΕ, *Radlinger*, 21 Απριλίου 2016, υπόθεση C-377/14], η οποία αντιτίθεται σε κάθε διαδικαστικό μηχανισμό ο οποίος περιορίζει την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων προστασίας του καταναλωτή, όπως η παραγραφή [βλ. π.χ., ΔΕΕ, *Cofidis κατά Frédout*, 21 Νοεμβρίου 2002, υπόθεση C-473/00].

Εντούτοις, το άρθρο 4, [παράγραφος] 2, της οδηγίας 93/13 διευκρινίζει ότι η «εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της [σελ. 8 του πρωτοτύπου] τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

Όσον αφορά την εκτίμηση του βασικού αντικειμένου της σύμβασης, αναφορικά με τις συνομολογημένες σε ξένο νόμισμα και/ή εξοφλούμενες σε ξένο νόμισμα συμβάσεις δανείου, το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει, αφενός, ότι η εξαίρεση από τον έλεγχο του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας η οποία προβλέπεται στο άρθρο 4, [παράγραφος] 2, της οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται στενά (ΔΕΕ, 30 Απριλίου 2014, *Kasler και λοιποί κατά OTP Jelzalogbank Zrt*, υπόθεση C-26/13, σκέψη 42), και, αφετέρου, ότι:

«57. Εν προκειμένω, είναι σκόπιμο να επισημανθεί, επιπλέον, ότι δεδομένου ότι η εξαίρεση από την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας περιορίζεται στον έλεγχο του ανάλογου ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των αγαθών ή των υπηρεσιών που παρέχονται σε αντάλλαγμα, αφετέρου, η εξαίρεση αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής σε περίπτωση αμφισβητήσεως της ασυμμετρίας μεταξύ της τιμής πωλήσεως του ξένου νομίσματος, η οποία πρέπει να χρησιμοποιηθεί, βάσει της συγκεκριμένης ρήτρας, για τον υπολογισμό των δόσεων του δανείου, και της τιμής αγοράς του εν λόγω νομίσματος, η οποία πρέπει να χρησιμοποιηθεί, κατ' εφαρμογή άλλων ρητρών της συμβάσεως δανείου, για τον υπολογισμό του ύψους του αποδεδουλευμένου δανείου.

58. Εξάλλου, η εν λόγω εξαίρεση δεν είναι δυνατό να εφαρμόζεται σε ρήτρες οι οποίες, όπως η ρήτρα III/2, καθορίζουν απλώς, προς τον σκοπό υπολογισμού των δόσεων του δανείου, την τιμή μετατροπής του ξένου νομίσματος στο οποίο

συνομολογήθηκε η σύμβαση δανείου, χωρίς, ωστόσο, να παρέχεται καμία υπηρεσία ανταλλαγής από τον δανειστή κατά τον εν λόγω υπολογισμό, και δεν περιέχουν, ως εκ τούτου, κάποια «αμοιβή» το ανάλογο ή μη της οποίας ως ανταλλάγματος για την παροχή του δανειστή δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκτιμήσεως του καταχρηστικού της χαρακτήρα, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13.

Αντιθέτως, στην υπόθεση *Andriciuc* (ΔΕΕ, 20 Σεπτεμβρίου 2017, υπόθεση C-186/16), επισημάνθηκε ότι η ρήτρα που προβλέπει ότι το δάνειο πρέπει να εξοφληθεί στο ίδιο νόμισμα με εκείνο στο οποίο συνομολογήθηκε (σκέψη 40) εμπίπτει κατ' αρχήν στο κύριο αντικείμενο της σύμβασης, όσον αφορά σύμβαση δανείου σε ελβετικά φράγκα η οποία εξοφλείται σε ελβετικά φράγκα.

Όσον αφορά τον «σαφή και κατανοητό» χαρακτήρα ρήτρας, το ΔΕΕ [ΔΕΕ, 20 Σεπτεμβρίου 2018, *OTP Bank κατά Ilyes και Kiss*, υπόθεση C-51/17, σκέψη 78] έχει, μεταξύ άλλων, τονίσει τα εξής:

«Κατόπιν των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η απαίτηση σύμφωνα με την οποία οι συμβατικές ρήτρες πρέπει να είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό υποχρεώνει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπεριστατωμένες αποφάσεις.

Συναφώς, η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ότι ρήτρα περί του συναλλαγματικού κινδύνου πρέπει να γίνεται κατανοητή από τον καταναλωτή τόσο από τυπική και γραμματική άποψη όσο και ως προς το συγκεκριμένο περιεχόμενό της, υπό την έννοια ότι ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και ενημερωμένος, δύναται όχι μόνο να γνωρίζει το ενδεχόμενο υποτίμησης του εθνικού νομίσματος έναντι του ξένου νομίσματος στο οποίο έχει συνομολογηθεί το δάνειο, αλλά επίσης να αξιολογεί τις δυνητικά [σελ. 9 του πρωτοτύπου] σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας στις οικονομικές του υποχρεώσεις.» (η υπογράμμιση προστέθηκε)

Όσον αφορά τις κυρώσεις, το άρθρο 6 της οδηγίας προβλέπει ότι : «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

Ως προς το βάρος απόδειξης της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του επαγγελματία, το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι, όσον αφορά ζητήματα καταναλωτικής πίστης, ο επαγγελματίας και όχι ο καταναλωτής φέρει το βάρος αυτό (πρβλ. ΔΕΕ, *Crédit Agricole Consumer Finance κατά Bakkaus*, 18 Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-449/13).

Για λόγους σαφήνειας, οι εφαρμοστέες διατάξεις του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου θα αναλυθούν λεπτομερώς σε σχέση με κάθε προδικαστικό ερώτημα.

B. Επί της ένστασης παραγραφής που προβάλλει η εταιρία BNP Paribas, και επί των σχετικών ζητημάτων

Η εναγόμενη εταιρία προβάλλει [παραλειπόμενα] ότι οι αξιώσεις των δανειοληπτών έχουν «προδήλως παραγραφεί», και, ως εκ τούτου, παρέλκει η υποβολή των προδικαστικών ερωτημάτων.

Επομένως, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα αυτό και επίσης το αν πρέπει να υποβληθεί στο Δικαστήριο το ερώτημα αυτό πριν από τα υπόλοιπα ερωτήματα.

1. Έκθεση των σχετικών στοιχείων του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου

Ως προς το κοινοτικό δίκαιο, το ζήτημα της συμβατότητας προθεσμιών που ενδεχομένως επιβάλλονται στους καταναλωτές εξετάστηκε, μεταξύ άλλων, στην απόφαση *Cofidis κατά Frédout*, 21 Νοεμβρίου 2002, υπόθεση C-473/00, στην οποία το ΔΕΕ έκρινε (σκέψη 36) ότι «διάταξη απαγορεύουσα στα εθνικά δικαστήρια, μετά την πάροδο της προθεσμίας παραγραφής, να εξετάζουν, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προβληθείσας από τον καταναλωτή ενστάσεως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτηρας, την εκτέλεση της οποίας ζητεί επαγγελματίας, πρέπει να θεωρηθεί ως ικανή να καταστήσει εξαιρετικά δυσχερή, στις διαφορές στις οποίες εναγόμενοι είναι οι καταναλωτές, την εφαρμογή της προστασίας που τους παρέχει η οδηγία.»

Με την απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2015 (*BBVA S.A. κατά Lopez*, υπόθεση C-8/14), το ΔΕΕ έκρινε ότι, μολονότι η ύπαρξη αποκλειστικής προθεσμίας εντός της οποίας ο καταναλωτής δύναται να προβάλει τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτηρας, στο πλαίσιο διαδικασίας κατάσχεσης ακινήτου, δεν αντίκειται, αυτή καθεαυτή, στο κοινοτικό δίκαιο,

«39. [Π]ρέπει να επισημανθεί ότι η επίμαχη μεταβατική διάταξη, στο μέτρο που προβλέπει ότι η αποκλειστική προθεσμία εκκινεί εν προκειμένω χωρίς να έχει προηγηθεί ατομική ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τη δυνατότητα προβολής ενός νέου λόγου ανακοπής στο πλαίσιο εκκρεμούς διαδικασίας εκτελέσεως που έχει εκκινήσει προ της ενάρξεως ισχύος του εν λόγω νόμου, δεν εγγυάται την πλήρη αξιοποίηση της προθεσμίας αυτής και επομένως την αποτελεσματική άσκηση του νέου δικαιώματος που αναγνωρίστηκε από την επίμαχη νομοθετική αλλαγή. [σελ. 10 του πρωτοτύπου]

40. Συγκεκριμένα, λαμβανομένων υπόψη της διεξαγωγής της διαδικασίας, των ιδιαιτεροτήτων και της περιπλοκότητάς της καθώς και της σχετικής νομοθεσίας, υφίσταται σημαντικός κίνδυνος η εν λόγω προθεσμία να παρέλθει χωρίς να μπορέσουν οι καταναλωτές να προβάλουν δικαστικά τα δικαιώματά τους λυσιτελώς και κατά τρόπο αποτελεσματικό, λόγω του ότι δεν γνωρίζουν ή δεν αντιλαμβάνονται στην πραγματικότητα την ακριβή έκταση των δικαιωμάτων αυτών.»

Εξάλλου, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου (ΔΕΕ [ΤΜΣ], Naranjo και λοιποί κατά Cajasur Banco και λοιπών, 21 Δεκεμβρίου 2016, C-154/15) εξέτασε τη νομολογία του ισπανικού Tribunal Supremo (Ανώτατου Δικαστηρίου), η οποία αφορούσε τον χρονικό περιορισμό, για λόγους σχετικούς με την αρχή της ασφαλείας δικαίου, των αποτελεσμάτων της κήρυξης ως καταχρηστικής συμβατικής ρήτρας που περιλαμβάνεται σε πολλές συμβάσεις ενυπόθηκου δανείου, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αμφισβητηθούν οι πληρωμές που είχαν λάβει χώρα πριν την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης του άνω δικαστηρίου. Το Δικαστήριο εκτίμησε ότι ένας τέτοιος νομολογιακός κανόνας, τον οποίο διέκρινε από την «εύλογη» προθεσμία παραγραφής, είναι αντίθετος με το δίκαιο της Ένωσης διότι έχει ως αποτέλεσμα να δεσμεύονται οι καταναλωτές, αντίθετα προς τις διατάξεις της οδηγίας, από τη ρήτρα η οποία, εντούτοις, κηρύχθηκε καταχρηστική (πρβ. σκέψεις 70 έως 75).

Ως προς το εθνικό δίκαιο, η εναγόμενη εταιρία επικαλείται [παραλειπόμενα] διάφορες αποφάσεις του παρόντος δικαστηρίου και του cour d'appel de Paris (εφετείου Παρισιού) στις οποίες εφαρμόζεται, σε περίπτωση άσκησης της αγωγής από τον δανειολήπτη, η πενταετής παραγραφή του άρθρου 2224 του αστικού κώδικα, και προβλέπεται ότι η προθεσμία παραγραφής άρχεται από την ημερομηνία αποδοχής της προσφοράς του δανείου, με αποτέλεσμα να έχουν παραγραφεί οι αξιώσεις που προβλήθηκαν ενώπιον των δικαστηρίων αυτών.

Εντούτοις, όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής της προθεσμίας παραγραφής στις αγωγές που ασκούνται βάσει της οδηγίας, το πρώτο τμήμα αστικών υποθέσεων του Cour de cassation (Ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου) εξέδωσε πρόσφατα την ακόλουθη απόφαση (*1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 13 Μαρτίου 2019, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-23.169* [παραλειπόμενα])

«- Επί της παραγραφής

[παραλειπόμενα] [σελ. 11 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα]

Εντούτοις, το cour d'appel (εφετείο) ορθώς δέχθηκε ότι το αίτημα να κριθούν ως μη εγγεγραμμένες οι επίμαχες ρήτρες δεν συνιστά αίτημα για αναγνώριση ακυρότητας, και συνεπώς δεν υπόκειται στην πενταετή παραγραφή. [παραλειπόμενα]

Ωστόσο, η απόφαση δεν εξετάζει την ενδεχόμενη παραγραφή των αιτημάτων επιστροφής των τόκων που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως κατ' εφαρμογήν της ρήτρας που κηρύχθηκε καταχρηστική, με αποτέλεσμα, ακόμα κι αν έπρεπε να εφαρμοστεί η νομολογία αυτή, να μην επιλύει εξ ολοκλήρου το ζήτημα. [παραλειπόμενα]

Όσον αφορά το χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής, σε άλλους τομείς, η νομολογία είναι πιο ελαστική: συγκεκριμένα, σε παλαιότερη απόφαση του πρώτου τμήματος αστικών υποθέσεων έγινε δεκτό ότι, σε περίπτωση παράβασης του καθήκοντος προειδοποίησης εκ μέρους της τράπεζας, η εν λόγω προθεσμία άρχεται μόνον όταν προκύψουν οι πρώτες δυσχέρειες στην

αποπληρωμή των δόσεων (1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 9 Ιουλίου 2009, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 08-10.820, Bull. 2009, I, αριθ. 172). Η πρόσφατη νομολογία του τμήματος εμπορικών υποθέσεων, όσον αφορά το καθήκον παροχής συμβουλών, διατυπώνει με μεγαλύτερη σαφήνεια τον κανόνα αυτόν, όσον αφορά τα δάνεια χωρίς δυνατότητα τμηματικής εξοφλήσεως, δηλαδή δάνεια των οποίων το κεφάλαιο εξοφλείται κατά τη λήξη του δανείου (πρβλ. τμήμα εμπορικών υποθέσεων, 6 Μαρτίου 2019, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-22.668 [παραλειπόμενα]· τμήμα εμπορικών υποθέσεων, 13 Φεβρουαρίου 2019, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-14.785[παραλειπόμενα]). [παραλειπόμενα]

2. Ερωτήματα του πρωτοδικείου

Είναι προφανής η σημασία των ζητημάτων αυτών για την επίλυση της διαφοράς, δεδομένου ότι η σύμβαση δανείου συνάφθηκε το 2008, με αποτέλεσμα, αν, αφενός, η παραγραφή έχει εφαρμογή και, αφετέρου, η πενταετής προθεσμία παραγραφής άρχεται από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, να έχουν παραγραφεί οι αξιώσεις λόγω του ότι ασκήθηκαν με την από 13 Οκτωβρίου 2016 αγωγή.

Το πρώτο ερώτημα αφορά τη συμβατότητα προθεσμίας παραγραφής με την αρχή της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, οσάκις ο καταναλωτής είναι ενάγων: ορισμένες αποφάσεις επισημαίνουν ότι η ύπαρξη προθεσμίας παραγραφής δεν είναι αυτή καθαυτή ασύμβατη με το κοινοτικό δίκαιο, ακυρώνοντας παράλληλα τον εν λόγω μηχανισμό βάσει των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης (*BBVA κατά Lopez*, C-8/14), εντούτοις τόσο η απόφαση *Cofidis* (C-473/00) όσο και η απόφαση της μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ *Naranjo* (C-154/15) υπογραμμίζουν τις δυσχέρειες που ενδέχεται να προκαλέσει η ύπαρξη των προθεσμιών αυτών στον καταναλωτή ο οποίος γνωρίζει ελάχιστα τα δικαιώματά του, υπό το πρίσμα τόσο της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου όσο και της αρχής ότι οι καταναλωτές δεν δεσμεύονται από καταχρηστικές ρήτρες, την οποία καθιερώνει η οδηγία.

Περαιτέρω, η διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων στις οποίες ο καταναλωτής είναι ενάγων και σε εκείνες στις οποίες είναι εναγόμενος, μολοντί παραδοσιακή, καθίσταται αμφίβολη, διότι, σε περίπτωση που ο καταναλωτής διακόψει την καταβολή των δόσεων του δανείου, είτε σκόπιμα είτε λόγω [σελ. 12 του πρωτοτύπου] πραγματικής αδυναμίας εκπληρώσεως των υποχρεώσεών του, θα κινηθεί εναντίον του άλλη διαδικασία ή θα ασκηθεί ανταγωγή.

Συνεπώς πρέπει να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα: Στο πλαίσιο διαφοράς όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, στην εφαρμογή των κανόνων παραγραφής, στις ακόλουθες περιπτώσεις: (α) ως προς την κήρυξη ρήτρας ως καταχρηστικής, (β) ως προς τυχόν επιστροφές καταβληθέντων ποσών, (γ)

οσάκις ο καταναλωτής έχει την ιδιότητα του ενάγοντος και (δ) οσάκις ο καταναλωτής έχει την ιδιότητα του εναγομένου, έστω και στο πλαίσιο ανταγωγής;

Το δεύτερο ερώτημα τίθεται μόνο σε περίπτωση εξ ολοκλήρου ή εν μέρει αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα. Αν επέρχεται παραγραφή σε ορισμένη από τις ανωτέρω περιπτώσεις, τίθεται το ζήτημα του χρονικού σημείου έναρξέως της, ιδίως λαμβανομένων υπόψη των αποφάσεων που επικαλέστηκε η εταιρία BNP Paribas, κατά της οποίες χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής είναι η ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά σύμβαση αρχικής διάρκειας 25 ετών, και δεδομένου ότι η γαλλική νομοθεσία προβλέπει πενταετή προθεσμία παραγραφής, ενδέχεται να υφίσταται ο κίνδυνος να μην γνωρίζουν οι δανειολήπτες, αφενός, τα δικαιώματά τους, και, αφετέρου, καθεαυτήν την ύπαρξη δυσχερειών όσον αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία σε περίπτωση που αυτή παραμείνει σταθερή κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών και μεταβληθεί, για παράδειγμα, κατόπιν τεσσάρων ή πέντε ετών, προκαλώντας, ως εκ τούτου, σημαντικά προβλήματα.

[παραλείπόμενα]

Συνεπώς πρέπει επίσης να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα: Στο πλαίσιο διαφοράς όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, και σε περίπτωση εξ ολοκλήρου ή εν μέρει αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, στην εφαρμογή νομολογίας εθνικού δικαστηρίου η οποία ορίζει ως χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής την ημερομηνία αποδοχής της προσφοράς του δανείου, και όχι την ημερομηνία κατά την οποία προκύπτουν σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες;

Γ. Επί του ζητήματος του χαρακτηρισμού των επίμαχων ρητρών ως σχετικών, ή μη, με το κύριο αντικείμενο της σύμβασης

Ο χαρακτηρισμός των ρητρών ως σχετικών ή μη με το κύριο αντικείμενο της σύμβασης είναι κρίσιμος για την επί της ουσίας εξέταση της διαφοράς, δεδομένου ότι η απάντηση στο ζήτημα αυτό προϋποθέτει τη δυνατότητα εξέτασης του καταχρηστικού χαρακτήρα των επίμαχων ρητρών εάν αυτές διατυπώνονται «κατά τρόπο σαφή και κατανοητό». [σελ. 13 του πρωτοτύπου]

1. Σχετικά στοιχεία του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου

Ως προς το κοινοτικό δίκαιο, φαίνεται να υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ, αφενός, της απόφασης *Kasler*, της 30ής Απριλίου 2014 (υπόθεση C-26/13) και, αφετέρου, της μεταγενέστερης νομολογίας, ειδικότερα των αποφάσεων *OTP Bank*, της 20ής

Σεπτεμβρίου 2018, υπόθεση C-51/17, και *Dunai κατά Erste Bank*, της 14ης Μαρτίου 2019, υπόθεση C-118/17.

Συγκεκριμένα, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, η απόφαση *Kasler* καθιέρωσε, καταρχάς, την αρχή ότι η μείωση του προβλεπόμενου στο άρθρο 4, [παράγραφος] 2, της εν λόγω οδηγίας ελέγχου του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών πρέπει να ερμηνεύεται στενά, στη συνέχεια ανέφερε ότι:

«57. Εν προκειμένω, είναι σκόπιμο να επισημανθεί, επιπλέον, ότι δεδομένου ότι η εξαίρεση από την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας περιορίζεται στον έλεγχο του ανάλογου ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των αγαθών ή των υπηρεσιών που παρέχονται σε αντάλλαγμα, αφετέρου, η εξαίρεση αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής σε περίπτωση αμφισβητήσεως της ασυμμετρίας μεταξύ της τιμής πωλήσεως του ξένου νομίσματος, η οποία πρέπει να χρησιμοποιηθεί, βάσει της συγκεκριμένης ρήτρας, για τον υπολογισμό των δόσεων του δανείου, και της τιμής αγοράς του εν λόγω νομίσματος, η οποία πρέπει να χρησιμοποιηθεί, κατ' εφαρμογή άλλων ρητρών της συμβάσεως δανείου, για τον υπολογισμό του ύψους του αποδεσμευθέντος δανείου.

58. Εξάλλου, η εν λόγω εξαίρεση δεν είναι δυνατό να εφαρμόζεται σε ρήτρες οι οποίες, όπως η ρήτρα III/2, καθορίζουν απλώς, προς τον σκοπό υπολογισμού των δόσεων του δανείου, την τιμή μετατροπής του ξένου νομίσματος στο οποίο συνομολογήθηκε η σύμβαση δανείου, χωρίς, ωστόσο, να παρέχεται καμία υπηρεσία ανταλλαγής από τον δανειστή κατά τον εν λόγω υπολογισμό, και δεν περιέχουν, ως εκ τούτου, κάποια «αμοιβή» το ανάλογο ή μη της οποίας ως ανταλλάγματος για την παροχή του δανειστή δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκτιμήσεως του καταχρηστικού της χαρακτήρα, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13.

Αντιθέτως, στην απόφαση *Dunai* διευκρινίζεται (σκέψη 48) ότι:

*«Συναφώς, υπενθυμίζεται, δεύτερον, ότι, όσον αφορά τις συμβατικές ρήτρες που αφορούν τον συναλλαγματικό κίνδυνο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τέτοιες ρήτρες, καθόσον καθορίζουν το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως δανείου, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 και εξαιρούνται από τον έλεγχο της καταχρηστικότητας μόνον εφόσον το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο κρίνει, κατόπιν κατά περίπτωση εξέτασεως, ότι έχουν διατυπωθεί από τον επαγγελματία κατά τρόπο σαφή και κατανοητό (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, *OTP Bank και OTP Factoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 68 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).»*

Πάντως, δεν προκύπτει από το σκεπτικό της απόφασης *Kasler* ότι είναι δυνατόν να συναχθεί ότι, οι ρήτρες που αφορούν τον συναλλαγματικό κίνδυνο συνιστούν είτε «αγαθό» είτε «υπηρεσία» είτε «αμοιβή» υπό την έννοια του άρθρου 4, [παράγραφος] 2, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

Ως προς το εθνικό δίκαιο, το πρώτο τμήμα αστικών υποθέσεων, σε σειρά [σελ. 14 του πρωτοτύπου] αποφάσεων που εκδόθηκαν τον Φεβρουάριο του 2019 (πρβλ.

για παράδειγμα 1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 12 Δεκεμβρίου 2018, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-18.491) έκρινε ότι επρόκειτο για το κύριο αντικείμενο συμβάσεων όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη.

2. Ερώτημα του πρωτοδικείου

Δεδομένου ότι πρόκειται για σύμβαση σύμφωνα με την οποία η αποπληρωμή του δανείου πρέπει, ακριβώς όπως στην υπόθεση *Kasler* αλλά αντίθετα προς την υπόθεση *Andriciuc* (C-186/16), να γίνει σε εθνικό νόμισμα, τίθεται το ζήτημα της ισχύος των αρχών τις οποίες καθιέρωσε η πρώτη απόφαση.

Πρέπει, άραγε, να ακολουθηθεί το σκεπτικό της απόφασης *Kasler*, από το οποίο προκύπτει ότι η ρήτρα (μολονότι εξαιρετικά σημαντική για την οικονομία της σύμβασης) δεν εμπίπτει στην έννοια του «κύριου αντικειμένου» της σύμβασης υπό τη στενή έννοια που προσδίδεται στον όρο αυτό από το άρθρο 4, [παράγραφος] 2, της εν λόγω οδηγίας, δεδομένου ότι η αμφισβήτηση δεν αφορά τα έξοδα μετατροπής συναλλάγματος (1,5%) ή πρέπει, αντιθέτως, να γίνει δεκτό όπως στις υποθέσεις *OTP* και *Dunai*, ότι οι ρήτρες που αφορούν τον συναλλαγματικό κίνδυνο εμπίπτουν, εξ αυτού του λόγου και μόνον, στην έννοια του κύριου αντικειμένου της σύμβασης;

Το ζήτημα αυτό πρέπει επίσης να εξεταστεί σε σχέση με την εφαρμογή της οδηγίας 2004/39, δεδομένου ότι, με την απόφαση *Lantos* που εκδόθηκε λίγο μετά την απόφαση *Kasler* (ΔΕΕ, 3 Δεκεμβρίου 2015, υπόθεση C-312/14), το Δικαστήριο απέκλεισε την εφαρμογή των υποχρεώσεων που επιβάλλει η οδηγία 2004/39 στις συμβάσεις που έχουν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, ιδίως με το σκεπτικό ότι:

«56. Συγκεκριμένα, υπό την επιφύλαξη εξακριβώσεως από το αιτούν δικαστήριο, οι πράξεις αυτές περιορίζονται στη μετατροπή, βάσει της τιμής αγοράς ή πωλήσεως του σχετικού ξένου νομίσματος, των ποσών του δανείου και των μηνιαίων δόσεων που έχουν συνομολογηθεί στο ξένο αυτό νόμισμα (λογιστικό νόμισμα) στο εθνικό νόμισμα (νόμισμα πληρωμής).

57. Οι πράξεις αυτές χρησιμεύουν απλώς και μόνον ως λεπτομέρειες εκτελέσεως των ουσιαστών υποχρεώσεων πληρωμής της συμβάσεως δανείου, ήτοι τη διάθεση του κεφαλαίου από τον δανειστή και την αποπληρωμή του εν λόγω κεφαλαίου εντόκως από τον δανειολήπτη. Οι πράξεις αυτές δεν έχουν σκοπό την πραγματοποίηση επενδύσεως, εφόσον ο καταναλωτής αποσκοπεί μόνον στη λήψη των κεφαλαίων ενόψει της αγοράς καταναλωτικού αγαθού ή παροχής υπηρεσίας και όχι, παραδείγματος χάρη, στη διαχείριση συναλλαγματικού κινδύνου ή στην κερδοσκοπία επί της συναλλαγματικής ισοτιμίας ξένου νομίσματος.

Εντούτοις, καίτοι γίνεται πλέον παγίως δεκτό ότι οι ρήτρες που αφορούν τον συναλλαγματικό κίνδυνο στο πλαίσιο των συμβάσεων δανείου δεν εμπίπτουν στο αντικείμενο της επίμαχης σύμβασης, τίθεται το ζήτημα της εφαρμογής υποχρεώσεων ανάλογων με εκείνες της οδηγίας 2004/39, ειδικά δε της

υποχρέωσης του ελέγχου της καταλληλότητας του προσφερόμενου προϊόντος για την προστασία του δανειολήπτη, στις συμβάσεις αυτές – μολονότι είναι μάλλον δύσκολο αυτές να χαρακτηριστούν ως χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως φαίνεται να προτείνουν ορισμένοι από τους ενάγοντες.

Μία σύμβαση δανείου όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συνεπάγεται κάποιο είδος στοιχήματος στην εξέλιξη της ισοτιμίας μεταξύ του λογιστικού νομίσματος και του νομίσματος πληρωμής, στο πλαίσιο του οποίου συγκρούονται τα συμφέροντα της τράπεζας με εκείνα [σελ. 15 του πρωτοτύπου] του δανειολήπτη, και το οποίο προσομοιάζει σε κερδοσκοπία (η διαφορά έγκειται στο ότι τα ξένα νομίσματα αποτελούν αντικείμενο δανείου και όχι αγοράς). Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο καθόσον η επίμαχη σύμβαση περιλαμβάνει όχι μόνο διατάξεις σχετικά με τον συναλλαγματικό κίνδυνο αλλά και [παραλειπόμενα] δικαιώματα που καθιστούν δυνατή, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, την τροποποίηση των οικονομικών όρων της σύμβασης υπό προϋποθέσεις εκ των προτέρων καθοριζόμενες.

Εξάλλου, δεδομένου ότι οι ρήτρες χωρίς την ύπαρξη των οποίων η σύμβαση δεν μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται αφορούν κατά κανόνα το κύριο αντικείμενο της σύμβασης (πρβλ. για παράδειγμα απόφαση *Dunai*, υπόθεση C-118/17, σκέψη 52), οι ενάγοντες επικαλούνται δικαίωμα μετατροπής της σύμβασης σε σύμβαση συνομολογημένη σε ευρώ εντός συγκεκριμένων προθεσμιών και καταλήγουν, ως εκ τούτου, στο συμπέρασμα ότι οι επίμαχες ρήτρες δεν συνιστούν «το κύριο αντικείμενο» της εν λόγω σύμβασης, λόγω του ότι προβλέπεται ρητώς η δυνατότητα συνέχισης της σύμβασης σε εθνικό νόμισμα. Δεν προκύπτει ότι το ΔΕΕ είχε την ευκαιρία να αποφανθεί επί των πιθανών επιπτώσεων των ρητρών αυτών στην ανάλυση.

Συνεπώς πρέπει επίσης να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα: Αφορούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης υπό την έννοια του άρθρου 4, [παράγραφος] 2, της οδηγίας 93/13 ρήτρες όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίες προβλέπουν, μεταξύ άλλων, ότι το ελβετικό φράγκο συνιστά το λογιστικό νόμισμα και το ευρώ το νόμισμα πληρωμής, και οι οποίες συνεπάγονται την ανάληψη του συναλλαγματικού κινδύνου από τον δανειολήπτη, ελλείψει αμφισβήτησης του ποσού των εξόδων μετατροπής συναλλάγματος και λόγω της ύπαρξης ρητρών που προβλέπουν τη δυνατότητα του δανειολήπτη να ασκήσει, σε συγκεκριμένες ημερομηνίες, το δικαίωμα μετατροπής σε ευρώ βάσει προκαθορισμένου τύπου;

Δ. Επί της εκτίμησης του «σαφούς και κατανοητού» χαρακτήρα της ρήτρας

Η εκτίμηση του «σαφούς και κατανοητού» χαρακτήρα της ρήτρας είναι απολύτως αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς στην περίπτωση που οι επίμαχες ρήτρες συνιστούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης, αλλά και στην αντίθετη

περίπτωση δεδομένου ότι η υποχρέωση του επαγγελματία να παρέχει «σαφείς και κατανοητές» πληροφορίες πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εξέταση της ύπαρξης -ή μη- σημαντικής ανισορροπίας.

[παραλειπόμενα] [σελ. 16 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα].

1. Επί των στοιχείων που πρέπει να γνωστοποιούνται στον δανειολήπτη (ειδική προειδοποίηση σχετικά με τον συναλλαγματικό κίνδυνο, πίνακες προσομοίωσης, και τυχόν κριτήρια που οφείλουν αυτοί να πληρούν)

α) Στοιχεία του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου

Ως προς το κοινοτικό δίκαιο, το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι, προκειμένου μια ρήτρα να είναι «σαφής και κατανοητή» υπό την έννοια της οδηγίας 93/13, πρέπει να πληροί τα αυστηρά κριτήρια τα οποία μνημονεύονται, μεταξύ άλλων, στην απόφαση του ΔΕΕ, της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, *OTP Bank κατά Ilyes και Kiss*, υπόθεση C-51/17:

«73. Συναφώς, στο πλαίσιο των συμβάσεων δανείου που συνομολογούνται σε ξένο νόμισμα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η απαίτηση σύμφωνα με την οποία οι συμβατικές ρήτρες πρέπει να διατυπώνονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό δεν μπορεί να περιορίζεται απλώς στον κατανοητό χαρακτήρα τους από τυπικής και γραμματικής άποψης (βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, *Andriiciuc κ.λπ.*, C-186/16, EU:C:2017:703, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

74. Όσον αφορά δάνεια συνομολογηθέντα σε ξένο νόμισμα, όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι, όπως υπενθύμισε εξάλλου και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου στη σύστασή του CERS/2011/1, της 21ης Σεπτεμβρίου 2011, σχετικά με τον δανεισμό σε ξένο νόμισμα (ΕΕ 2011, C 342, σ. 1), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπειριστατωμένες αποφάσεις, ήτοι πληροφόρηση που πρέπει να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τις επιπτώσεις που θα είχε στις δόσεις του δανείου μια σοβαρή υποτίμηση του νόμιμου χρήματος του κράτους μέλους κατοικίας του δανειολήπτη και τυχόν αύξηση του επιτοκίου του ξένου νομίσματος (Σύσταση Α – Ενημέρωση των δανειοληπτών ως προς τους κινδύνους, σημείο 1) (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, *Andriiciuc κ.λπ.*, C-186/16, EU:C:2017:703, σκέψη 49).

75. Ειδικότερα, ο δανειολήπτης πρέπει, αφενός, να ενημερωθεί με σαφήνεια για το ότι, συνάπτοντας σύμβαση δανείου σε ξένο νόμισμα, εκτίθεται σε ορισμένο συναλλαγματικό κίνδυνο στον οποίο ενδέχεται να δυσκολευτεί οικονομικά να αντεπεξέλθει σε περίπτωση υποτίμησης του νομίσματος στο οποίο εισπράττει τα εισοδήματά του έναντι του ξένου στο οποίο, ωστόσο, συνομολογήθηκε το δάνειο. Αφετέρου, ο επαγγελματίας, εν προκειμένω η τράπεζα, πρέπει να εκθέτει τις

δυναμικές διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τους κινδύνους που ενέχει η σύναψη δανείου σε ξένο νόμισμα (βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Andriciuc κ.λπ., C-186/16, EU:C:2017:703, σκέψη 50).

76. Τέλος, όπως διευκρινίζει η εικοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13, ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών της σύμβασης. Πράγματι, η έγκαιρη πληροφόρηση, πριν από τη σύναψη της σύμβασης, σχετικά με τους συμβατικούς όρους και τις συνέπειες της εν λόγω [σελ. 17 του πρωτοτύπου] σύναψης, είναι ουσιώδους σημασίας για τους καταναλωτές. Βάσει ιδίως της πληροφόρησης αυτής ο καταναλωτής αποφασίζει αν επιθυμεί να δεσμευτεί από τους όρους που έχει διατυπώσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας (βλ., συναφώς, απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

77. Εν προκειμένω, κατόπιν των προεκτεθέντων, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη, ιδίως, την παρουσία στην επίμαχη σύμβαση δανείου του σημείου 10 αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «δήλωση γνωστοποίησης κινδύνου», όπως εκτέθηκε στη σκέψη 19 της παρούσας απόφασης, σε συνδυασμό με τυχόν πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία που παρασχέθηκαν πριν από τη σύναψη της σύμβασης αυτής. Όσον αφορά το ζήτημα αυτό, από τα στοιχεία που προσκομίσθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι οι δανειολήπτες έλαβαν, μεταξύ άλλων, ένα συμπληρωματικό δελτίο πληροφοριών σχετικά με τον συναλλαγματικό κίνδυνο, το οποίο περιείχε συγκεκριμένα παραδείγματα υπολογισμού του κινδύνου σε περίπτωση υποτίμησης του συγγρικού φιορινιού έναντι του ελβετικού φράγκου, γεγονός που, ωστόσο, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.

78. Κατόπιν των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η απαίτηση σύμφωνα με την οποία οι συμβατικές ρήτρες πρέπει να είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό υποχρεώνει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπειριστατωμένες αποφάσεις. Συναφώς, η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ότι ρήτρα περί του συναλλαγματικού κινδύνου πρέπει να γίνεται κατανοητή από τον καταναλωτή τόσο από τυπική και γραμματική άποψη όσο και ως προς το συγκεκριμένο περιεχόμενό της, υπό την έννοια ότι ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και ενημερωμένος, δύναται όχι μόνο να γνωρίζει το ενδεχόμενο υποτίμησης του εθνικού νομίσματος έναντι του ξένου νομίσματος στο οποίο έχει συνομολογηθεί το δάνειο, αλλά επίσης να αξιολογεί τις δυναμικά σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας στις οικονομικές του υποχρεώσεις.» (η υπογράμμιση και οι έντονοι χαρακτήρες προστέθηκαν)

Ως προς το εσωτερικό δίκαιο, όσον αφορά τις συμβάσεις «Helvet Immo» οι οποίες δεν περιέχουν πίνακα προσομοίωσης, το Cour de cassation (Ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο) έχει εκδώσει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες αποφάσεις:

1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 3 Μαΐου 2018, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-13.593 [παραλειπόμενα]

[παραλειπόμενα] [σελ. 18 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα] [απόσπασμα της αποφάσεως]

Ομοίως: 1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 20 Φεβρουαρίου 2019, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-31.065 [παραλειπόμενα] [απόσπασμα της απόφασης]

Ως προς τις προσφορές στις οποίες επισυνάπτεται ο πίνακας προσομοίωσης, το πρώτο τμήμα αστικών υποθέσεων έχει εκδώσει, μεταξύ άλλων, την ακόλουθη απόφαση:

1ο τμήμα αστικών υποθέσεων, 12 Δεκεμβρίου 2018, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 17-18.491

[παραλειπόμενα] [σελ. 19 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα] [απόσπασμα της απόφασης]

β) Ερωτήματα του πρωτοδικείου

Με τις αποφάσεις που εκδόθηκαν στις 20 Φεβρουαρίου 2019, το πρώτο τμήμα αστικών υποθέσεων του Cour de cassation (Ανωτάτου ακυρωτικού δικαστηρίου), επικυρώνοντας το σκεπτικό του Cour d'appel (εφετείου), έκρινε ότι οι επίμαχες ρήτρες ήταν «σαφείς και κατανοητές», όσον αφορά συμβάσεις στις οποίες δεν περιλαμβάνεται πίνακας προσομοίωσης, για τους ακόλουθους λόγους:

- η προηγηθείσα προσφορά δανείου εκθέτει λεπτομερώς τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος οι οποίες διενεργούνται κατά τη διάρκεια της δανειακής σύμβασης και διευκρινίζει ότι η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου είναι η ισχύουσα δύο εργάσιμες ημέρες πριν την ημερομηνία του γεγονότος που καθορίζει την πράξη αυτή και η οποία δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας·

- στην προσφορά επισημαίνεται ότι ο δανειολήπτης αποδέχεται τις πράξεις μετατροπής ελβετικών φράγκων σε ευρώ και ευρώ σε ελβετικά φράγκα οι οποίες είναι αναγκαίες για τη λειτουργία και την αποπληρωμή του δανείου, και ο πιστωτικός φορέας πραγματοποιεί τη μετατροπή σε ελβετικά φράγκα του υπολοίπου των μηνιαίων δόσεων σε ευρώ μετά την καταβολή των παρεπόμενων του δανείου επιβαρύνσεων·

- στην προσφορά υπογραμμίζεται ότι, αν από την πράξη αγοραπωλησίας συναλλάγματος προκύψει ποσό μικρότερο της οφειλόμενης δόσης σε ελβετικά φράγκα, η αποπληρωμή του κεφαλαίου επιβραδύνεται και το τυχόν μέρος του ανεξόφλητου κεφαλαίου το οποίο αντιστοιχεί στη δόση προστίθεται στο πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού σε ελβετικά φράγκα, και διευκρινίζεται ότι η αποπληρωμή του κεφαλαίου του δανείου εξελίσσεται σε συνάρτηση με τις διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας που εφαρμόζεται στις μηνιαίες

πληρωμές των δόσεων, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, ανεξαρτήτως του αν η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται την επιμήκυνση ή τη μείωση της διάρκειας αποπληρωμής του δανείου και, ενδεχομένως, μεταβάλλει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού.

- τα άρθρα με τίτλο «εσωτερικός λογαριασμός σε ευρώ» και «εσωτερικός λογαριασμός σε ελβετικά φράγκα» αναφέρουν λεπτομερώς τις πράξεις που διενεργούνται σε κάθε καταβολή δόσης ως πίστωση και ως χρέωση κάθε λογαριασμού, και η σύμβαση εκθέτει κατά τρόπο διαφανή τη συγκεκριμένη λειτουργία του μηχανισμού μετατροπής του ξένου νομίσματος.

Όσον αφορά τις συμβάσεις στις οποίες προσαρτάται πίνακας προσομοίωσης, προβλήθηκε επίσης ο εξής λόγος: **[σελ. 20 του πρωτοτύπου]**

- στην προσφορά δανείου επισυνάφθηκε αριθμητικός πίνακας προσομοίωσης βάσει του οποίου εκτιμάται η επενέργεια της διακύμανσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας στο κεφάλαιο του δανείου και η επακόλουθη μεταβολή της διάρκειας του δανείου.

Εντούτοις παρατηρείται ότι, στις υποθέσεις αυτές, ο γενικός εισαγγελέας του πρώτου τμήματος αστικών υποθέσεων εξέδωσε την ακόλουθη γνώμη [παραλειπόμενα], υιοθετώντας προγενέστερη νομολογία του παρόντος δικαστηρίου στη απόφαση *OTP* :

«Φρονώ ότι η εν λόγω διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων αποφάσεων είναι αρκούντως σημαντική για να δικαιολογήσει, όπως έκρινε το πρωτοδικείο, διαφορετική μεταχείριση των δύο περιπτώσεων.

Συγκεκριμένα, εκτιμώ ότι οι πρώτες αποφάσεις, σε αντίθεση με τις δεύτερες, αντιβαίνουν στην ερμηνεία, εκ μέρους του δικαστή της Ένωσης, των κριτηρίων της σαφήνειας και της δυνατότητας κατανόησης του άρθρου 4, παράγραφος 2 της οδηγίας 93/13, το οποίο τυγχάνει εφαρμογής στις συμβάσεις που συνάφθηκαν προγενέστερα καθόσον έκριναν ότι, αποκλειστικώς υπό το πρίσμα των όρων της προσφοράς δανείου και των ενδείξεων του πίνακα προβλεπόμενης αποπληρωμής, η επίμαχη ρήτρα παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να αξιολογήσει τις οικονομικές συνέπειες στις οικονομικές του υποχρεώσεις.

Πράγματι μολονότι, από τυπικής και γραμματικής απόψεως, γίνεται δεκτό ότι ο καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και ενημερωμένος έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στις συμβατικές διατάξεις, εντούτοις οι εν λόγω διατάξεις, δεν του επιτρέπουν αυτές καθαυτές, να αξιολογήσει επαρκώς τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται λόγω των διακυμάνσεων της συναλλαγματικής ισοτιμίας, σε περίπτωση που εισπράττει τα εισοδήματά του στο νόμισμα αποπληρωμής, και όχι στο ξένο νόμισμα καταβολής.

Αντιθέτως, δεδομένου ότι ο εν λόγω καταναλωτής είναι αποδέκτης ενός πίνακα προσομοίωσης των διακυμάνσεων της συναλλαγματικής ισοτιμίας, ο οποίος περιέχει αριθμητικά παραδείγματα, είναι σε θέση να λάβει γνώση των οικονομικών

συνεπειών που απορρέουν από την υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος αποπληρωμής έναντι του ξένου νομίσματος.»

Οι εν λόγω αποφάσεις, οι οποίες εκδόθηκαν από το ανώτατο γαλλικό δικαστήριο, καθώς και η εν μέρει αντίθετη γνώμη του γενικού εισαγγελέα του ίδιου δικαστηρίου, δημιουργούν, για το πρωτοδικείο, σημαντικές ερμηνευτικές δυσχέρειες για την εκδίκαση άνω των χιλίων υποθέσεων που εκκρεμούν μόνον ενώπιον του ένατου τμήματος αστικών υποθέσεων του πρωτοδικείου του Παρισιού.

Πράγματι, ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή μη πίνακα προσομοίωσης, η φράση «*συναλλαγματικός κίνδυνος*» δεν αναγράφεται σε κανένα σημείο της προσφοράς [παραλειπόμενα].

Η πιο σχετική πληροφορία εντοπίζεται [παραλειπόμενα] στην παράγραφο «*Πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος*», η οποία αφορά την αντίστροφη κατάσταση σε σχέση με την επελθούσα, δηλαδή την περίπτωση κατά την οποία αν ο δανειολήπτης δεν λαμβάνει πλέον εισοδήματα σε ευρώ, πρέπει να προμηθευτεί ευρώ προκειμένου να εξοφλήσει το δάνειο, και συνεπώς φέρει τον κίνδυνο.

Επισημαίνονται επίσης οι πληροφορίες, σε άλλο τμήμα της προσφοράς, [παραλειπόμενα] οι οποίες αφορούν το γεγονός ότι η αποπληρωμή του κεφαλαίου «*επιβραδύνεται*» στην περίπτωση που «*από την πράξη αγοραπωλησίας συναλλάγματος προκύψει ποσό μικρότερο της οφειλόμενης δόσης σε ελβετικά φράγκα*». [σελ. 21 του πρωτοτύπου]

Εντούτοις, η κοινοτική νομολογία φαίνεται να απαιτεί όχι μόνο να είναι δυνατόν να συναχθεί η ύπαρξη συναλλαγματικού κινδύνου και των επιπτώσεών του από τις πληροφορίες που περιέχονται στη σύμβαση και τα σχετικά έγγραφα, πράγμα το οποίο το Cour de cassation (Ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο) φαίνεται ότι κρίνει ως επαρκές, αλλά και να διασαφηνίζονται οι κίνδυνοι αυτοί, ώστε να γίνονται κατανοητοί όχι μόνο από εξειδικευμένους δικαστές αλλά και από καταναλωτές μέσου επιπέδου ικανοτήτων και προσοχής.

Με την απόφαση *Andriciuc* (20 Σεπτεμβρίου 2017, υπόθεση C-186/16) κρίθηκαν τα εξής:

«Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι η απαίτηση μια συμβατική ρήτρα να είναι διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό επιτάσσει, στις περιπτώσεις συμβάσεων δανείου, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπεριστατωμένες αποφάσεις. Συναφώς, η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ότι ρήτρα βάσει της οποίας η εξόφληση του δανείου πρέπει να γίνει στο ίδιο ξένο νόμισμα με εκείνο στο οποίο αυτό συνομολογήθηκε πρέπει να γίνεται κατανοητή από τον καταναλωτή τόσο από τυπικής και γραμματικής απόψεως όσο και ως προς το συγκεκριμένο αποτέλεσμά της, υπό την έννοια ότι ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής

και ενημερωμένος, δύναται όχι μόνο να γνωρίζει το ενδεχόμενο ανατιμώσεως ή υποτιμώσεως του ξένου νομίσματος στο οποίο έχει συναφθεί το δάνειο, αλλά επίσης να αξιολογεί τις δυνητικά σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας στις οικονομικές του υποχρεώσεις.

Το ΔΕΕ, με την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, *OTP Bank κατά Ilyes και Kiss*, υπόθεση C-51/17), παρέσχε σημαντικές διευκρινίσεις σχετικά με τις συνακόλουθες συγκεκριμένες απαιτήσεις:

74. «[T]α χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπειριστατωμένες αποφάσεις, ήτοι πληροφόρηση που πρέπει να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τις επιπτώσεις που θα είχε στις δόσεις του δανείου μια **σοβαρή υποτίμηση του νόμιμου χρήματος του κράτους μέλους κατοικίας του δανειολήπτη και τυχόν αύξηση του επιτοκίου του ξένου νομίσματος**».

75. «[...]ο καταναλωτής] πρέπει, αφενός, να ενημερωθεί με σαφήνεια για το ότι, συνάπτοντας σύμβαση δανείου σε ξένο νόμισμα, εκτίθεται σε ορισμένο συναλλαγματικό κίνδυνο στον οποίο ενδέχεται να δυσκολευτεί οικονομικά να αντεπεξέλθει σε περίπτωση υποτίμησης του νομίσματος στο οποίο εισπράττει τα εισοδήματά του έναντι του ξένου στο οποίο, ωστόσο, συνομολογήθηκε το δάνειο. Αφετέρου, ο επαγγελματίας, εν προκειμένω η τράπεζα, πρέπει να εκθέτει τις δυνητικές διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τους κινδύνους που ενέχει η σύναψη δανείου σε ξένο νόμισμα.» (η υπογράμμιση και οι έντονοι χαρακτήρες προστέθηκαν)

Μολονότι στην υπόθεση *OTP* οι δανειολήπτες είχαν λάβει (σκέψη 77) «ενημερωτικό δελτίο γνωστοποίησης κινδύνου», τούτο εν προκειμένω δεν ισχύει. Στην προσφορά δεν χρησιμοποιείται – πλην της ανωτέρω μνημονευόμενης παραγράφου – ο όρος «κίνδυνος», ή οποιαδήποτε αντίστοιχη έκφραση όπως «απειλή» ή «δυσχέρεια», ικανή να προειδοποιήσει τον μέσο καταναλωτή ως προς τις επιπτώσεις δυσμενούς διακύμανσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ελβετικού φράγκου σε περίπτωση που αυτός εισπράττει τα εισοδήματά του σε ευρώ. [σελ. 22 του πρωτοτύπου]

Συνεπώς πρέπει επίσης να ανασταλεί η διαδικασία και υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα: Αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνεύομενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας ρήτρα ή σύνολο ρητρών, όπως οι **επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης**, είναι «**σαφείς και κατανοητές**» υπό την έννοια της οδηγίας αυτής, διότι:

- η προηγηθείσα προσφορά δανείου εκθέτει λεπτομερώς τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος οι οποίες διενεργούνται κατά τη διάρκεια της δανειακής σύμβασης και διευκρινίζει ότι η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου είναι η ισχύουσα δύο εργάσιμες ημέρες πριν την

ημερομηνία του γεγονότος που καθορίζει την πράξη αυτή και η οποία δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας·

- στην προσφορά επισημαίνεται ότι ο δανειολήπτης αποδέχεται τις πράξεις μετατροπής ελβετικών φράγκων σε ευρώ και ευρώ σε ελβετικά φράγκα οι οποίες είναι αναγκαίες για τη λειτουργία και την αποπληρωμή του δανείου, και ο πιστωτικός φορέας πραγματοποιεί τη μετατροπή σε ελβετικά φράγκα του υπολοίπου των μηνιαίων δόσεων σε ευρώ μετά την καταβολή των παρεπόμενων του δανείου επιβαρύνσεων·

- στην προσφορά υπογραμμίζεται ότι, αν από την πράξη αγοραπωλησίας συναλλάγματος προκύψει ποσό μικρότερο της οφειλόμενης δόσης σε ελβετικά φράγκα, η αποπληρωμή του κεφαλαίου επιβραδύνεται και το τυχόν μέρος του ανεξόφλητου κεφαλαίου το οποίο αντιστοιχεί στη δόση προστίθεται στο πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού σε ελβετικά φράγκα, και διευκρινίζεται ότι η αποπληρωμή του κεφαλαίου του δανείου εξελίσσεται σε συνάρτηση με τις διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας που εφαρμόζεται στις μηνιαίες πληρωμές των δόσεων, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, ανεξαρτήτως του αν η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται την επιμήκυνση ή τη μείωση της διάρκειας αποπληρωμής του δανείου και, ενδεχομένως, μεταβάλλει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού προς αποπληρωμή·

- τα άρθρα με τίτλο «εσωτερικός λογαριασμός σε ευρώ» και «εσωτερικός λογαριασμός σε ελβετικά φράγκα» αναφέρουν λεπτομερώς τις πράξεις που διενεργούνται σε κάθε καταβολή δόσης ως πίστωση και ως χρέωση κάθε λογαριασμού, και η σύμβαση εκθέτει κατά τρόπο διαφανή τη συγκεκριμένη λειτουργία του μηχανισμού μετατροπής του ξένου νομίσματος·

και μολονότι στην προσφορά δεν γίνεται ρητώς μνεία, μεταξύ άλλων, του «συναλλαγματικού κινδύνου» που φέρει ο δανειολήπτης δεδομένου ότι δεν εισπράττει εισοδήματα στο λογιστικό νόμισμα, ούτε του «κινδύνου επιτοκίων»;

Στην περίπτωση που δοθεί καταφατική απάντηση στο τέταρτο ερώτημα, τίθεται το ζήτημα των επιπτώσεων των επισυναπτόμενων στην προσφορά πινάκων προσομοίωσης σε ορισμένες υποθέσεις (μεταξύ των οποίων και η κρινόμενη) ιδίως εκείνου που φέρει τον τίτλο «*πληροφορίες σχετικά με τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο της διαχείρισης του δανείου σας*», στον οποίο αποτυπώνονται οι διακυμάνσεις των ίδιων στοιχείων στην περίπτωση ανατίμησης του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου και υποτίμησης του ευρώ σε σχέση με την ισχύουσα κατά την ημερομηνία της σύμβασης συναλλαγματική ισοτιμία [παραλειπόμενα]. Όπως προκύπτει, οι εν λόγω πίνακες προσομοίωσης δεν περιλήφθηκαν στην παρούσα υπόθεση (μολονότι η σύμβαση συνάφθηκε σε ημερομηνία κατά την οποία οι πίνακες αυτοί, επισυνάπτονταν, κατά κανόνα, στις δανειακές συμβάσεις).

Πράγματι, ο γενικός εισαγγελέας στο πλαίσιο των προαναφερθεισών υποθέσεων, επαναλαμβάνοντας την προγενέστερη της απόφασης OTP νομολογία του

παρόντος δικαστηρίου, εκτίμησε ότι ο εν λόγω πίνακας προσομοίωσης ήταν επαρκής, αυτός καθεαυτός, για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων που θέτει η συγκεκριμένη απόφαση (υπόθεση C-51/17). [σελ. 23 του πρωτοτύπου]

Εντούτοις, μολονότι δεν αμφισβητείται ότι οι πληροφορίες αυτές, μεταξύ άλλων η διάρκεια του δανείου και το συνολικό κόστος της πίστωσης, αποτελούν χρήσιμο συμπλήρωμα σε σύγκριση με τις συμβάσεις που δεν τις περιέχουν, πρέπει να τονιστεί πρώτον ότι η ορολογία που χρησιμοποιείται στους εν λόγω πίνακες προσομοίωσης δεν είναι ικανή να επιστήσει την προσοχή των δανειοληπτών στην ύπαρξη «κινδύνου», «απειλής» ή «δυσχέρειας» υπό την έννοια, ιδίως, των σκέψεων 74, 75 και 77 της απόφασης OTP (υπόθεση C-51/17).

Εξάλλου, από τον ουδέτερο τίτλο του πίνακα προσομοίωσης ο οποίος αφορά τη συναλλαγματική ισοτιμία («*πληροφορίες σχετικά με τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο της διαχείρισης του δανείου σας*») δεν προκύπτει ότι η επίμαχη σελίδα περιλαμβάνει προσομοίωση της διακύμανσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας, σε αντίθεση με την προηγούμενη σελίδα («*πίνακας προσομοίωσης της διαμόρφωσης του επιτοκίου του δανείου σας*» [παραλειπόμενα]).

[παραλειπόμενα]

Συνεπώς πρέπει επίσης να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Πέμπτο προδικαστικό ερώτημα: Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας ρήτρα ή σύνολο ρητρών, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι «σαφείς και κατανοητές» υπό την έννοια της οδηγίας αυτής, καθόσον απλώς προστίθεται στα στοιχεία που εκτίθενται στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα ένας πίνακας προσομοίωσης της μείωσης κατά 5,29% του νομίσματος πληρωμής έναντι του λογιστικού νομίσματος, σε σύμβαση αρχικής διάρκειας 25 ετών, και χωρίς να μνημονεύονται όροι όπως «κίνδυνος» ή «δυσχέρεια»;

2. Σημασία των στοιχείων της ποινικής διαδικασίας, ιδίως των εκπαιδευτικών φυλλαδίων και των εγγράφων επιχειρηματολογίας, και βάρος απόδειξης

α) Στοιχεία του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου

Ως προς το κοινοτικό δίκαιο, έχει κριθεί ότι ο καταχρηστικός ή μη χαρακτήρας ρήτρας πρέπει να αξιολογείται «κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, με όλες τις περιστάσεις που περιέβαλαν τη σύναψή της» [σελ. 24 του πρωτοτύπου] (ΔΕΕ, 20 Σεπτεμβρίου 2018, *OTP Bank κατά Ilyes και Kiss*, υπόθεση C-51/17, σκέψη 83).

Εξάλλου, με την ίδια απόφαση επισημάνθηκε ότι «τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρέχουν στους δανειολήπτες επαρκή πληροφόρηση, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνετές και εμπεριστατωμένες αποφάσεις» (σκέψη 74).

Μολονότι η διατύπωση αυτή αφήνει να εννοηθεί ότι ο επαγγελματίας φέρει το βάρος απόδειξης του σαφούς και κατανοητού χαρακτήρα της ρήτηρας, εντούτοις δεν προκύπτει ότι το ΔΕΕ έχει λάβει σαφώς θέση επ' αυτού.

Αντιθέτως, σε ζητήματα καταναλωτικής πίστης, έχει γίνει δεκτό ότι, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2008/48/EK (πρβ. ΔΕΕ, *CA CF κατά Bakkaus*, 18 Δεκεμβρίου 2014, υπόθεση C-449/13 σκέψεις 27 έως 32, ιδίως σκέψη 28) ο πιστωτικός φορέας φέρει το βάρος απόδειξης της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του κατ' εφαρμογήν της οδηγίας αυτής, και οφείλει να φυλάσσει τις αποδείξεις της εκπλήρωσης των εν λόγω υποχρεώσεων.

Ως προς το εθνικό δίκαιο, υπενθυμίζεται ότι κατόπιν της προκαταρκτικής εξέτασης, δύο ανακριτές έκριναν, με την από 29 Αυγούστου 2017 διάταξη [παραλειπόμενα], ότι στοιχειοθετούνται σε βάρος της εταιρίας BNPPF, «επαρκώς κατηγορίες» ότι ακολουθεί αθέμιτες εμπορικές πρακτικές [υπό την έννοια της οδηγίας 2005/29/EK, η οποία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το άρθρο L. 121-2 του code de la consommation (κώδικα προστασίας του καταναλωτή), ως ίσχυε) όσον αφορά, ιδίως, τον συναλλαγματικό κίνδυνο.

Η εισαγγελία προσκόμισε, στο πλαίσιο ορισμένων αστικών υποθέσεων, έγγραφα [παραλειπόμενα] από τα οποία συνάγεται, λόγου χάρη, ότι οι προειδοποιήσεις σχετικά με τον συναλλαγματικό κίνδυνο απαλείφθηκαν από τα εσωτερικά εκπαιδευτικά έγγραφα της τράπεζας, και η εμπορική επικοινωνία είχε ως σκοπό την ελαχιστοποίηση ή ακόμα και την άρνηση της ύπαρξης συναλλαγματικών κινδύνων.

Εντούτοις, το Cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισιού), κυρίως με την απόφαση της 6ης Ιανουαρίου 2017 (RG n° 15/14128) [παραλειπόμενα] έκρινε ότι δεν αποδείχθηκε ότι τα εν λόγω έγγραφα και φυλλάδια παρασχέθηκαν στους δανειολήπτες από την τράπεζα, και όχι από το γραφείο συμβούλων σε θέματα διαχείρισης περιουσίας, και ως εκ τούτου δεν τα έλαβε υπόψη.

β) Ερωτήματα του πρωτοδικείου

Το έκτο προδικαστικό ερώτημα αφορά το βάρος απόδειξης, δεδομένου ότι αμφισβητείται η γνωστοποίηση ορισμένων πληροφοριών ικανών να επηρεάσουν τον «σαφή και κατανοητό» χαρακτήρα των επίμαχων ρητρών:

Έκτο προδικαστικό ερώτημα: Το βάρος απόδειξης του «σαφούς και κατανοητού» χαρακτήρα ρήτηρας υπό την έννοια της οδηγίας 93/13, περιλαμβανομένων των περιστάσεων που αφορούν τη σύναψη της σύμβασης, το φέρει ο επαγγελματίας ή ο καταναλωτής; [σελ. 25 του πρωτοτύπου]

Στο πλαίσιο αυτό, τίθεται το ζήτημα, σε περίπτωση που ο επαγγελματίας φέρει το βάρος απόδειξης, της αποδεικτικής αξίας των σχετικών με τις τεχνικές πώλησης στοιχείων, οι οποίες εμπίπτουν στις «περιστάσεις που αφορούν τη σύναψη της σύμβασης» (μαρτυρίες πρώην υπαλλήλων, διαφημιστικά φυλλάδια, εκπαιδευτικά έγγραφα...)

Το σκεπτικό του Cour d'appel de Paris (εφετείου Παρισιού), ιδίως στην απόφασή του της 6ης Ιανουαρίου 2017, επιβάλλει στους ενάγοντες την υποχρέωση να αποδείξουν, πέραν της απλής ύπαρξης εγγράφων επιχειρηματολογίας εμπορικής φύσεως τα οποία απευθύνονται στους αρμόδιους για την πώληση τραπεζικών προϊόντων υπαλλήλους και στους μεσάζοντες, ότι έγιναν αποδέκτες των επίμαχων εγγράφων επιχειρηματολογίας – δεδομένου ότι αυτή η μορφή επικοινωνίας είναι προφορική, και ότι η τράπεζα και όχι ο μεσάζων (σύμβουλος χρηματοοικονομικών επενδύσεων ή άλλος) τους προέβαλε τα επιχειρήματα αυτά.

Πάντως, στο πλαίσιο διεξαγωγής δίκης αστικής υπόθεσης ενώπιον του tribunal de grande instance (πρωτοδικείου) στη Γαλλία, σπανίως εξετάζονται διάδικοι ή μάρτυρες, για λόγους που σχετίζονται κυρίως με τον φόρτο εργασίας των δικαστηρίων, με αποτέλεσμα η απόδειξη αυτή να καθίσταται στην πράξη εξαιρετικά δυσχερής, αν όχι αδύνατη.

Σύμφωνα με άλλο σκεπτικό, αφενός, τα στοιχεία αυτά συνιστούν απλώς μαχητό τεκμήριο ότι οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στα εν λόγω έγγραφα παρασχεθήκαν, έστω προφορικά, στους δανειολήπτες, και, αφετέρου, είναι άνευ σημασίας το κατά πόσον οι πληροφορίες αυτές γνωστοποιήθηκαν από σύμβουλο διαχείρισης περιουσίας ή άλλο πρόσωπο, δεδομένου ότι ο επαγγελματίας πρέπει να φέρει την ευθύνη για τις πράξεις των μεσαζόντων τους οποίους έχει επιλέξει.

Συγκεκριμένα, τεκμαίρεται ότι ο επαγγελματίας ελέγχει τους διαύλους διάθεσης των προϊόντων του, ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για την επιλογή των μεσαζόντων ή την εμπορική επικοινωνία υπό ευρεία έννοια, και είναι σε θέση να έχει στην κατοχή του στοιχεία (για παράδειγμα εντολή για την απόσυρση συγκεκριμένου φυλλαδίου το οποίο δημιουργεί δυσχέρειες) που να αποδεικνύουν ότι τα στοιχεία τα οποία προσκόμισαν οι ενάγοντες, δεν χρησιμοποιήθηκαν στην πραγματικότητα, ή δεν χρησιμοποιούνταν πλέον κατά την ημερομηνία σύναψης της σύμβασης.

Συνεπώς πρέπει να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Έβδομο προδικαστικό ερώτημα: Σε περίπτωση που το βάρος απόδειξης του σαφούς και κατανοητού χαρακτήρα της ρήτρας φέρει ο επαγγελματίας, αντιτίθεται η οδηγία 93/13 σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας, σε περίπτωση υπάρξεως εγγράφων σχετικών με τις τεχνικές πώλησης, ο δανειολήπτης οφείλει να αποδείξει αφενός, ότι υπήρξε αποδέκτης των περιλαμβανόμενων στα έγγραφα αυτά πληροφοριών και, αφετέρου, ότι η τράπεζα του γνωστοποίησε τις πληροφορίες αυτές, ή, αντιθέτως, τα στοιχεία

αυτά συνιστούν τεκμήριο ότι οι περιλαμβανόμενες στα εν λόγω έγγραφα πληροφορίες γνωστοποιήθηκαν, έστω προφορικώς, στους δανειολήπτες, δηλαδή μαχητό τεκμήριο το οποίο οφείλει να ανατρέψει ο επαγγελματίας, ο οποίος ευθύνεται για τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν από τους μεσάζοντες που ο ίδιος επέλεξε;

[σελ. 26 του πρωτοτύπου]

Ε. Επί της έννοιας της σημαντικής ανισορροπίας

Στις περιπτώσεις που (α) οι επίμαχες ρήτρες δεν αφορούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης ή (β) μολονότι αφορούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης, δεν διατυπώθηκαν κατά τρόπο «σαφή και κατανοητό», το δικαστήριο καλείται να ελέγξει την ύπαρξη – ή μη – σημαντικής ανισορροπίας.

1. Σχετικά στοιχεία του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου

Η εκτίμηση της ύπαρξης «σημαντικής ανισορροπίας» ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων πρέπει να γίνεται ακόμη και στην περίπτωση που το δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ρήτρα δεν είναι «σαφής και κατανοητή» - με άλλα λόγια, το γεγονός ότι η ρήτρα δεν είναι σαφής και κατανοητή δεν αρκεί για τη διαπίστωση υπάρξεως σημαντικής ανισορροπίας αλλά αποτελεί ένα από τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη (τούτο προκύπτει εμμέσως από ΔΕΕ, διάταξη, *Luplean*, υπόθεση C-119/17).

Προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη της εν λόγω ανισορροπίας, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη «η εξειδίκευση και οι γνώσεις του επαγγελματία», καθώς και οι ανισορροπίες που εκδηλώνονται μόνον κατά την εκτέλεση της σύμβασης (ΔΕΕ, 20 Σεπτεμβρίου 2017, *Andriiciuc*, υπόθεση C-186/16, σκέψη 54).

Το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«56. Συναφώς, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να αξιολογήσει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης και ιδίως λαμβανομένων υπόψη της εξειδικεύσεως και των γνώσεων του επαγγελματία, εν προκειμένω της τράπεζας, σχετικά με τις πιθανές διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των εγγενών κινδύνων της συνομολογήσεως δανείου σε ξένο νόμισμα, πρώτον, την ενδεχόμενη μη συμμόρφωση με την απαίτηση περί καλής πίστης και δεύτερον, την ύπαρξη ενδεχόμενης σημαντικής ανισορροπίας, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

57. Ειδικότερα, προκειμένου να κριθεί εάν ρήτρα όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης δημιουργεί, παρά την απαίτηση περί καλής πίστης, εις βάρος του καταναλωτή, σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση, ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξακριβώσει αν ο επαγγελματίας, εφόσον συναλλασσόταν κατά τρόπο έντιμο και δίκαιο με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα

δεχόταν τέτοια ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως (πρβλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψεις 68 και 69).

Δεδομένων των θέσεών του σχετικά με τον «σαφή και κατανοητό» χαρακτήρα των επίμαχων ρητρών, το Cour de cassation (Ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο) δεν αποφάνθηκε επί του ζητήματος αυτού. [σελ. 27 του πρωτοτύπου]

2. Ερώτημα του πρωτοδικείου

Δεν αμφισβητείται [παραλειπόμενα] [ότι] η τράπεζα διαθέτει ισχυρότερα μέσα από εκείνα του καταναλωτή προκειμένου να προβλέπει τις οικονομικές εξελίξεις και τον συναλλαγματικό κίνδυνο.

Στην υπό κρίση σύμβαση, αμφότεροι οι συμβαλλόμενοι αναλαμβάνουν μέρος του συναλλαγματικού κινδύνου: η τράπεζα αποκομίζει κέρδη σε περίπτωση ανατίμησης του ελβετικού φράγκου, και ζημιώνεται στην αντίθετη περίπτωση.

Εντούτοις, ενδέχεται να υφίσταται ανισορροπία ως προς την έκθεση στον συναλλαγματικό κίνδυνο: ο κίνδυνος που φέρει η εταιρία BNP περιορίζεται μέχρι του ποσού του δανείου (στη χειρότερη των περιπτώσεων, το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου θα καταβληθεί, έπειτα από πέντε έτη, προς ένα μόνο ευρώ...), ενώ εκείνος στον οποίο εκτίθεται ο δανειολήπτης φαίνεται ότι δεν περιορίζεται αντίστοιχα, ακόμη και βάσει της ερμηνείας κατά την οποία το συνολικό ποσό των δόσεων του δανείου καθορίζεται κατ' ανώτατο όριο από τη διάρκεια της επιμήκυνσης του δανείου, πράγμα που εγείρει πολλές αμφιβολίες. Η ανισορροπία αυτή επιτείνεται από το γεγονός ότι η τράπεζα εισπράττει όλο και υψηλότερους τόκους όσο η πλήρης εξόφληση καθυστερεί.

Εξάλλου το πρωτοδικείο δεν δύναται, λόγω της διάρθρωσης της σύμβασης και του αριθμού των κρίσιμων μεταβλητών, να συστηματοποιήσει τις συνέπειες της διακύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων και τις πιθανότητές τους.

Αντιστρόφως, το δυνητικό κέρδος του καταναλωτή περιορίζεται στο κεφάλαιο του δανείου, λόγω της μείωσης των εξοφληθέντων ποσών που αντιστοιχούν στο κεφάλαιο κατά τα πέντε πρώτα έτη. Η τράπεζα υποστηρίζει, επίσης, ότι στους δανειολήπτες χορηγήθηκε ευνοϊκότερο επιτόκιο.

Συνεπώς πρέπει επίσης να ανασταλεί η διαδικασία και να υποβληθεί στο ΔΕΕ το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Όγδοο προδικαστικό ερώτημα: Είναι δυνατή η διαπίστωση σημαντικής ανισορροπίας σε σύμβαση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο πλαίσιο της οποίας αμφότεροι οι συμβαλλόμενοι αναλαμβάνουν συναλλαγματικό κίνδυνο, λαμβανομένου υπόψη αφενός, ότι ο επαγγελματίας διαθέτει ισχυρότερα μέσα από εκείνα του καταναλωτή προκειμένου να προβλέπει τον συναλλαγματικό κίνδυνο και, αφετέρου, ότι τίθεται ανώτατο

όριο στον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο επαγγελματίας αλλά όχι στον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο καταναλωτής;

[παραλειπόμενα]

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Το Tribunal (πρωτοδικείο), [παραλειπόμενα] [σελ. 28 του πρωτοτύπου]

ΑΝΑΣΤΕΛΛΕΙ την ενώπιόν του διαδικασία έως ότου το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφανθεί επί των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων:

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα: Στο πλαίσιο διαφοράς όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, στην εφαρμογή των κανόνων παραγραφής, στις ακόλουθες περιπτώσεις: (α) ως προς την κήρυξη ρήτρας ως καταχρηστικής, (β) ως προς τυχόν επιστροφές καταβληθέντων ποσών, (γ) οσάκις ο καταναλωτής έχει την ιδιότητα του ενάγοντος και (δ) οσάκις ο καταναλωτής έχει την ιδιότητα του εναγομένου, έστω και στο πλαίσιο ανταγωγής;

Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα: Στο πλαίσιο διαφοράς όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, και σε περίπτωση εξ ολοκλήρου ή εν μέρει αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, στην εφαρμογή νομολογίας εθνικού δικαστηρίου η οποία ορίζει ως χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής την ημερομηνία αποδοχής της προσφοράς του δανείου, και όχι την ημερομηνία κατά την οποία προκύπτουν σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες;

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα: Αφορούν το κύριο αντικείμενο της σύμβασης υπό την έννοια του άρθρου 4, [παράγραφος] 2, της οδηγίας 93/13 ρήτρες όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίες προβλέπουν, μεταξύ άλλων, ότι το ελβετικό φράγκο συνιστά το λογιστικό νόμισμα και το ευρώ το νόμισμα πληρωμής, και οι οποίες συνεπάγονται την ανάληψη του συναλλαγματικού κινδύνου από τον δανειολήπτη, ελλείψει αμφισβήτησης του ποσού των εξόδων μετατροπής συναλλάγματος και λόγω της ύπαρξης ρητρών που προβλέπουν τη δυνατότητα του δανειολήπτη να ασκήσει, σε συγκεκριμένες ημερομηνίες, το δικαίωμα μετατροπής σε ευρώ βάσει προκαθορισμένου τύπου;

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα: Αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας ρήτρα ή σύνολο ρητρών, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι «σαφείς και κατανοητές» υπό την έννοια της οδηγίας αυτής, διότι:

- η προηγηθείσα προσφορά δανείου εκθέτει λεπτομερώς τις πράξεις αγοραπωλησίας συναλλάγματος οι οποίες διενεργούνται κατά τη διάρκεια της δανειακής σύμβασης και διευκρινίζει ότι η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου είναι η ισχύουσα δύο εργάσιμες ημέρες πριν την ημερομηνία του γεγονότος που καθορίζει την πράξη αυτή και η οποία δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας·

- στην προσφορά επισημαίνεται ότι ο δανειολήπτης αποδέχεται τις πράξεις μετατροπής ελβετικών φράγκων σε ευρώ και ευρώ σε ελβετικά φράγκα οι οποίες είναι αναγκαίες για τη λειτουργία και την αποπληρωμή του δανείου, και ο πιστωτικός φορέας πραγματοποιεί τη μετατροπή σε ελβετικά φράγκα του υπολοίπου των μηνιαίων δόσεων σε ευρώ μετά την καταβολή των παρεπόμενων του δανείου επιβαρύνσεων·

- στην προσφορά υπογραμμίζεται ότι, αν από την πράξη αγοραπωλησίας συναλλάγματος προκύψει ποσό μικρότερο της οφειλόμενης δόσης σε ελβετικά φράγκα, η αποπληρωμή του κεφαλαίου επιβραδύνεται και το τυχόν μέρος του ανεξόφλητου κεφαλαίου το οποίο αντιστοιχεί στη δόση προστίθεται στο πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού σε ελβετικά φράγκα, και διευκρινίζεται ότι η αποπληρωμή του κεφαλαίου του δανείου εξελίσσεται σε συνάρτηση με τις διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας που εφαρμόζεται στις μηνιαίες πληρωμές των δόσεων, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, ανεξαρτήτως του αν η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται την επιμήκυνση ή τη μείωση της διάρκειας αποπληρωμής του δανείου και, ενδεχομένως, μεταβάλει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού προς αποπληρωμή·

- τα άρθρα με τίτλο «εσωτερικός λογαριασμός σε ευρώ» και «εσωτερικός λογαριασμός σε ελβετικά φράγκα» αναφέρουν λεπτομερώς τις πράξεις που διενεργούνται σε κάθε καταβολή δόσης ως πίστωση και ως χρέωση κάθε λογαριασμού, και η σύμβαση εκθέτει κατά τρόπο διαφανή τη συγκεκριμένη λειτουργία του μηχανισμού μετατροπής του ξένου νομίσματος·

και μολονότι στην προσφορά δεν γίνεται ρητώς μνεία, μεταξύ άλλων, του «συναλλαγματικού κινδύνου» που φέρει ο δανειολήπτης δεδομένου ότι δεν εισπράττει εισοδήματα στο λογιστικό νόμισμα, ούτε του «κινδύνου επιτοκίων»;

Πέμπτο προδικαστικό ερώτημα: Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, αντιτίθεται η οδηγία 93/13, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας ρήτρα ή σύνολο ρητρών, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι «σαφείς και κατανοητές» υπό την έννοια της οδηγίας αυτής, καθόσον απλώς προστίθεται στα στοιχεία που εκτίθενται στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα ένας πίνακας προσομοίωσης της μείωσης κατά 5,29% του νομίσματος πληρωμής έναντι του λογιστικού νομίσματος, σε σύμβαση αρχικής διάρκειας 25 ετών, και χωρίς να μνημονεύονται όροι όπως «κίνδυνος» ή «δυσχέρεια»;

Έκτο προδικαστικό ερώτημα: Το βάρος απόδειξης του «σαφούς και κατανοητού» χαρακτήρα ρήτρας υπό την έννοια της οδηγίας 93/13, περιλαμβανομένων των περιστάσεων που αφορούν τη σύναψη της σύμβασης, το φέρει ο επαγγελματίας ή ο καταναλωτής;

Έβδομο προδικαστικό ερώτημα: Σε περίπτωση που το βάρος απόδειξης του σαφούς και κατανοητού χαρακτήρα της ρήτρας φέρει ο επαγγελματίας, αντιτίθεται η οδηγία 93/13 σε εθνική νομολογία βάσει της οποίας, σε περίπτωση υπάρξεως εγγράφων σχετικών με τις τεχνικές πώλησης, ο δανειολήπτης οφείλει να αποδείξει αφενός, ότι υπήρξε αποδέκτης των περιλαμβανόμενων στα έγγραφα αυτά πληροφοριών και, αφετέρου, ότι η τράπεζα του γνωστοποίησε τις πληροφορίες αυτές, ή, αντιθέτως, τα στοιχεία αυτά συνιστούν τεκμήριο ότι οι περιλαμβανόμενες στα εν λόγω έγγραφα πληροφορίες γνωστοποιήθηκαν, έστω προφορικώς, στους δανειολήπτες, δηλαδή μαχητό τεκμήριο το οποίο οφείλει να ανατρέψει ο επαγγελματίας, ο οποίος ευθύνεται για τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν από τους μεσάζοντες που ο ίδιος επέλεξε;

Όγδοο προδικαστικό ερώτημα: Είναι δυνατή η διαπίστωση σημαντικής ανισορροπίας σε σύμβαση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο πλαίσιο της οποίας αμφότεροι οι συμβαλλόμενοι αναλαμβάνουν συναλλαγματικό κίνδυνο, λαμβανομένου υπόψη αφενός, ότι ο επαγγελματίας διαθέτει ισχυρότερα μέσα από εκείνα του καταναλωτή προκειμένου να προβλέπει τον συναλλαγματικό κίνδυνο και, αφετέρου, ότι τίθεται ανώτατο όριο στον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο επαγγελματίας αλλά όχι στον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο καταναλωτής;

[σελ. 29 του πρωτοτύπου]

[παραλειπόμενα]